

Περίληψη από την Ομιλία του Κ. Σημίτη στο Ηράκλειο Με θέμα: «Η παγκόσμια οικονομική κρίση και η πορεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης»

Η παγκόσμια οικονομία μετά μια μακρά περίοδο συνεχούς ανάπτυξης παρουσιάζει όλο και πιο έντονα ενδείξεις ότι υπάρχουν σοβαρά προβλήματα τα οποία μελλοντικά θα επιδεινωθούν. Η αβεβαιότητα είναι το κύριο χαρακτηριστικό της σημερινής κατάστασης και τη διαφοροποιεί από προηγούμενες κρίσεις. Η κρίση στο χρηματοπιστωτικό τομέα των ΗΠΑ οδήγησε σε κατάρρευση τα χρηματιστήρια, στην αναστολή των τραπεζικών εργασιών και στο φόβο και την ανασφάλεια να κυριαρχούν στην υφήλιο.

Η αβεβαιότητα για το μέλλον στην Ευρωπαϊκή Ένωση οφείλεται ασφαλώς και σε άλλους λόγους, όπως πληθωρισμός στη ζώνη του ευρώ, η μείωση της ανταγωνιστικότητας και των εξαγωγών και η αύξηση της ανεργίας. Το ερώτημα που απασχολεί την ευρωπαϊκή κοινή γνώμη είναι για πόσο χρόνο και με ποια ένταση θα επηρεαστεί η μελλοντική οικονομική πορεία της Ένωσης. Η Ελλάδα με ψηλό δημόσιο χρέος, μεγάλη εξάρτηση από το ακριβό πετρέλαιο, χαμηλή παραγωγικότητα και περιορισμένο τεχνολογικό δυναμικό θα συναντήσει πολύ μεγαλύτερες δυσκολίες όταν επέλθει η αναμενόμενη ύφεση.

Η Ευρώπη βρίσκεται αντιμέτωπη με ένα άγνωστο και απειλητικό σκηνικό. Το ερώτημα είναι αν έχει θεσμούς και πολιτικές που θα τη βοηθήσουν σ' αυτή τη συγκυρία. Η Συνθήκη του Μάαστριχτ και οι άλλες που ακολούθησαν δεν καθιερώνουν διαδικασίες και συγκεκριμένες κατευθύνσεις για τον τρόπο με τον οποίο θα επιδιώκεται η ανάπτυξη, η απασχόληση ή η αναδιανομή του παραγόμενου πλούτου. Για να αντιμετωπιστεί η έλλειψη κοινής οικονομικής πολιτικής τα κράτη μέλη συμφώνησαν το 2000 τη Στρατηγική της Λισσαβόνας. Σκοπός της ήταν να καταστήσει την ευρωπαϊκή οικονομία την πλέον ανταγωνιστική στον κόσμο. Όμως, καιτόι πλησιάζει το 2010, η ευρωπαϊκή οικονομία απέχει ακόμα αρκετά από το στόχο.

Υπάρχει σήμερα στην ΟΝΕ και στην Ένωση μια διαφοροποίηση ανάμεσα στο Νότο και στο Βορά. Η Πορτογαλία, η Ισπανία και η Ελλάδα έχουν μεγάλα ελλείμματα στο εμπορικό τους ισοζύγιο, ενώ στη Γαλλία παρουσιάστηκαν επίσης τελευταία φαινόμενα υποχώρησης του ρυθμού ανάπτυξης. Στην Ελλάδα το έλλειμμα στο ισοζύγιο πληρωμών διπλασιάστηκε και έφτασε το 2007 το 14% του ΑΕΠ. Αν τώρα το νόμισμά μας ήταν η δραχμή μια τέτοια εξέλιξη θα είχε προκαλέσει την εξάντληση των συναλλαγματικών μας αποθεμάτων και την υποτίμηση της δραχμής.

Στην πορεία της Ευρώπης προκύπτουν ασυμμετρίες ανάμεσα στις ανεπτυγμένες χώρες, αλλά και ανάμεσα σε μικρές και μεγάλες χώρες. Η Ένωση παίζει μάλλον ρόλο θεατή, η συντονιστική λειτουργία της είναι ανεπαρκής. Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα δεν έχει αρμοδιότητα για τον καθορισμό της οικονομικής πολιτικής στην Ένωση. Το ευρώ δεν ευθύνεται για την ακρίβεια και τις οικονομικές δυσκολίες. Αιτία των πολλών προβλημάτων είναι η πολυδιασπασμένη κατά χώρες, αντιφατική οικονομική πολιτική στην Ένωση και το πολιτικό οικονομικό πλαίσιο μέσα στο οποίο λειτουργεί το ευρώ. Οι ευθύνες ανήκουν στα κράτη μέλη και στην αδιαφορία τους να υπάρξει μια κοινή οικονομική πολιτική. Παρά τις προσπάθειες που έγιναν κατά την επεξεργασία της Νέας Συνθήκης Λισσαβόνας να ενισχυθεί η οικονομική διακυβέρνηση δεν επετεύχθη η αλλαγή του υφισταμένου πλαισίου. Το ECOFIN παραμένει το τυπικό, θεσμικό όργανο για την λήψη αποφάσεων της Ένωσης για τα γενικότερα οικονομικά θέματα. Αποφάσεις απαιτούν τη συμφωνία όλων. Χρειάζεται

μια αλλαγή πλαισίου, χρειάζεται μια οικονομική διακυβέρνηση. Η ΟΝΕ πρέπει να γίνει από μόνο νομισματική και οικονομική Ένωση.

Προβλήματα οικονομικής διακυβέρνησης θα πρέπει επομένως να αντιμετωπιστούν στο υπάρχον πλαίσιο. Παράδειγμα ορθής πρακτικής αποτελεί το Ευρωπαϊκό Ταμείο για την Προσαρμογή στην Παγκοσμιοποίηση που σκοπεύει στη μετεκπαίδευση εργαζομένων που έχασαν τη δουλειά τους λόγω της μεταφοράς μιας επιχείρησης σε άλλη χώρα. Άλλα μέτρα που θα μπορούσαν να ληφθούν αφορούν στο δανεισμό των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων, στην απελευθέρωση των αγορών των υπηρεσιών, στη χρηματοδότηση καινοτομιών, στην επέκταση της επαγγελματικής εκπαίδευσης, στη βελτίωση των υποδομών της Ένωσης και στη χρηματοδότηση χωρών που προχωρούν σε διαρθρωτικές αλλαγές.

Η διεθνής κρίση ήταν μια υπόμνηση προς την Ευρωπαϊκή Ένωση ότι λείπει μια οικονομική διακυβέρνηση. Τα όργανα της Ένωσης ασχολήθηκαν από τον Οκτώβριο 2007 με την κρίση. Αρχικά απέφυγαν να μιλήσουν για κρίση και θεώρησαν ότι θα ήταν λάθος να πάρουν άμεσα μέτρα. Αργότερα αναγνώρισαν ότι η χειροτέρευση της κατάστασης δημιουργεί προβλήματα, αλλά απέρριψαν τη σκέψη ενός ευρωπαϊκού σχεδίου παρέμβασης. Κάλεσαν κάθε κράτος να πάρει τα μέτρα που το ίδιο κρίνει σκόπιμα. Μετά την κατάρρευση των χρηματιστηρίων και την καθολική έλλειψη εμπιστοσύνης στην τραπεζική αγορά αναγκάστηκαν να δεχθούν ότι είναι αναγκαίος ο συντονισμός μεταξύ των κρατών μελών. Διατύπωσαν, ένα χρόνο μετά, τον Οκτώβριο του 2008, μια οδηγία για την αντιμετώπιση της κρίσης από τα κράτη μέλη αλλά και πάλι ανέθεσαν τις πρωτοβουλίες για την εφαρμογή της οδηγίας σε κάθε κράτος κατά την κρίση του. Τα δυο κύρια μέτρα που προέβλεψε η οδηγία ήταν η ενίσχυση της κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών με εξαγορά από το κράτος μετοχών, δηλαδή με μερική ή ολική κρατικοποίηση, και η χορήγηση από το κράτος εγγυήσεων πληρωμής των χορηγούμενων από τράπεζα σε τράπεζα δανείων.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει αναλάβει επίσης να παρουσιάσει προτάσεις με στόχο:

- τη βελτίωση της διαφάνειας, για τη λειτουργία των τραπεζών,
- την ενίσχυση του πλαισίου εποπτείας και της αξιολόγησης των κινδύνων,
- τη βελτίωση της αποτίμησης σύνθετων χρηματοοικονομικών προϊόντων,
- την επανεξέταση του πλαισίου λειτουργίας των τιτλοποιήσεων,
- την επαναξιολόγηση της λειτουργίας των οργανισμών αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας,
- τη δημιουργία κολλεγίων εποπτών για χρηματοπιστωτικά ιδρύματα που έχουν διασυνورياκή παρουσία.

Η προσπάθεια πρέπει να οδηγηθεί σε ένα αποτέλεσμα ώστε να επιτευχθεί ο έλεγχος των κινδύνων των χρηματοοικονομικών προϊόντων, η διαφάνεια των χρηματοπιστωτικών αγορών, η εγκαθίδρυση ελεγκτικών μηχανισμών και η καθιέρωση ρυθμιστικών κανόνων, που θα θέσουν φραγμό στην απληστία και την ανευθυνότητα εις βάρος των συναλλασσομένων.

Και μερικές αναφορές στις ελληνικές εξελίξεις:

Στην διάψευση των προσδοκιών για καλύτερη διαχείριση των κοινών που υποσχέθηκε η Νέα Δημοκρατία προστέθηκε η διαχειριστική και ιδεολογική ανεπάρκεια των κυβερνήσεων της τελευταίας τετραετίας. Το πιο πρόσφατο παράδειγμα της συνεχούς προχειρότητας είναι η αδυναμία της κυβέρνησης να ανταποκριθεί στον προϋπολογισμό που η ίδια συνέταξε μετά τις εθνικές εκλογές, του 2007. Οι δε μεταρρυθμίσεις, που θ' αποτελούσαν την απάντηση της χώρας στις προκλήσεις της παγκοσμιοποίησης, αποδείχτηκαν μικροπροσαρμογές και χρησιμοποιήθηκαν για την παραπλάνηση της κοινής γνώμης.

Αλλά κυριαρχεί και αβεβαιότητα για το ποια είναι η πραγματική οικονομική κατάσταση και ποιο το μέλλον. Μετά τη δήθεν απογραφή, την κωμικοτραγική αναθεώρηση του ύψους του ΑΕΠ και τη διαδικασία της επιτήρησης από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, θα έπρεπε τα στοιχεία της οικονομίας να μη δίνουν αφορμή σε αμφισβήτηση. Δυστυχώς υπάρχει γενικευμένη βεβαιότητα ότι η κατάσταση που παρουσιάζεται από την κυβέρνηση είναι εικονική. Έτσι, λείπουν βασικές προϋποθέσεις για ιδιωτικές επενδύσεις. Ταυτόχρονα συρρικνώθηκαν οι δημόσιες επενδύσεις για να χρηματοδοτηθούν τα ελλείμματα.

Πράγματι η κρίση δεν απειλεί τις ελληνικές τράπεζες με άμεσες επιπτώσεις. Η καθησυχαστική αυτή εικόνα χρειάζεται συμπλήρωση. Οι τράπεζες έχουν να αντιμετωπίσουν το υψηλό επίπεδο του επιτοκίου που καθορίζει η Ευρωπαϊκή κεντρική Τράπεζα όσο και την λόγω των συνθηκών σημαντική αύξηση του επιτοκίου στην διατραπεζική αγορά. Υπάρχει κλίμα πιστωτικής στενότητας. Αλλά και οι εργασίες τους έχουν περιοριστεί. Οι δυσκολίες αποπληρωμής των δανείων που συναντούν οι καταναλωτές και οι μικρές επιχειρήσεις μπορούν να έχουν πολύ μεγαλύτερο αντίκτυπο στις τράπεζες απ' ό,τι θα είχαν υπό άλλες συνθήκες.

Με τη δημιουργία δύο ή περισσότερων ταχυτήτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση η μελλοντική θέση της Ελλάδας καθίσταται επισφαλής. Αποφασιστικές θα είναι οι προϋποθέσεις τις οποίες θα πληροί, οι δυνατότητες να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις για να ενταχθεί η κάθε χώρα σε νέα εγχειρήματα. Αν η Ελλάδα δεν συγκλίνει με ταχείς ρυθμούς με τις ανεπτυγμένες χώρες η Ένωση διαφόρων ταχυτήτων θα είναι ιδιαίτερα αρνητική για τη χώρα. Η διόρθωση των ανισορροπιών που παρουσιάζονται στην ελληνική οικονομία είναι επιβεβλημένη για να συμμετέχουμε στην ομάδα των χωρών που καθορίζουν τις ευρωπαϊκές πολιτικές.

Για να αντιμετωπιστούν και τα μικρά και τα μεγαλύτερα προβλήματα της χώρας χρειάζεται σήμερα ένας νέος προσανατολισμός ανάπτυξης και παραγωγής. Χρειάζεται να ξαναβρούμε το χαμένο νήμα της σύγκλισης προς τις ευρωπαϊκές οικονομίες, σχεδιάζοντας την πρόοδο που θα περιορίζει το σημερινό υπερδανεισμό και θα αποτρέπει, η χώρα μας να υφίσταται πιο έντονα από άλλους τα αποτελέσματα των διεθνών οικονομικών αναταραχών.